

Mariana CEREPANOVA
Doctorandă
Universitatea de Stat din Moldova
Republica Moldova, Chișinău

Specificul traducerii specializate în domeniul industrii alimentare

Rezumat: În condițiile secolului XXI, unde numărul populației se mărește, rolul industriei alimentare în economiile diferitor state devine tot mai proeminent. Așa cum alimentația reprezintă necesitatea fiziologică fundamentală, obiectivul primordial al oricărei țări reprezintă asigurarea disponibilității și calității produselor alimentare. În epoca globalizării alimentare, se atestă apariția noilor produse alimentare, rețete culinare, tehnologiilor și a proceselor de preparare.

Dezvoltarea accelerată a industriei alimentare implică inevitabil evoluarea terminologiei limbajului alimentar specializat, ce prezintă un interes particular atât pentru specialiști din domeniu, cât și pentru traducători, lingviști, sociologi, terminologi, dar și pentru utilizatori ordinari, a cărui o nouă accepție lingvistică este condiționată de necesitățile timpului.

Odată cu apariția a noi documente, apare necesitatea traducerii acestora. Acestea se disting prin importanța sa, dar și prin complexitatea, întrucât necesită nu doar competențe lingvistice și culturale, dar și cunoștințe aprofundate în domeniu.

Astfel, în articolul de față ne propunem drept obiectiv identificarea tipurilor de documente specializate din domeniul industriei alimentare; elucidarea particularităților traducerii acestora, care prezintă interes atât la nivel intralingual, cât și extralingual; precum și importanța și dificultățile unei traducerii specializate.

Cuvintele cheie: traducere specializată, text specializat, particularitățile traducerii, dificultățile traducerii

Résumé: Au XXIe siècle, où la population augmente, le rôle de l'industrie alimentaire dans les économies des différents États devient plus important. Tout comme la nourriture est un besoin physiologique fondamental, l'objectif premier de tout pays est d'assurer la disponibilité et la qualité de la nourriture. À l'ère de la mondialisation des aliments, il existe des preuves de l'émergence de nouveaux aliments, recettes, technologies et processus de préparation.

Le développement accéléré de l'industrie alimentaire implique inévitablement l'évolution de la terminologie spécialisée du langage alimentaire, qui intéresse particulièrement les spécialistes du domaine, ainsi que les traducteurs, linguistes, sociologues, terminologues, mais aussi les utilisateurs ordinaires, dont la nouvelle signification linguistique est conditionnée par les besoins du temps. Avec l'arrivée de nouveaux documents, il est nécessaire de les traduire. Ils se distinguent par leur importance, mais aussi par leur complexité, car ils nécessitent non seulement des compétences linguistiques et culturelles, mais également des connaissances approfondies dans le domaine.

Ainsi, dans cet article, nous visons à identifier les types de documents spécialisés dans le domaine de l'industrie alimentaire; à élucider des particularités de leur traduction, qui présentent un intérêt à la fois au niveau intralingue et extralingue, ainsi que l'importance et les difficultés d'une traduction spécialisée.

Mots-clés: traduction spécialisée, texte spécialisé, fonctionnalités de traduction, difficultés de traduction

Abstract: Under the conditions of the 21st century, where the population is growing, the role of the food industry in the economies of different countries is becoming more and more prominent. Just as nutrition is the fundamental physiological necessity, the primary objective of any country is to ensure the availability and quality of food. In the age of food globalization, the emergence of new foods, culinary recipes, technologies, and cooking processes.

The accelerated development of the food industry inevitably implies the evolution of specialized food language terminology, which is of particular interest to both specialists in the field and translators, linguists, sociologists, terminologists, but also to ordinary users,

whose new linguistic acceptance is conditioned by the needs of time.

With the advent of new documents, there is a need to translate them. They are distinguished by their importance and complexity, as they require not only language and cultural skills, but also in-depth knowledge of the field.

Thus, in this article we aim to identify the types of specialized documents in the field of food industry; elucidation of the particularities of their translation, which are of interest both at the intra-lingual and extra-lingual level; as well as the importance and the difficulties of such translation.

Keywords: specialized translation, specialized text, translation peculiarities, translation difficulties

În contextul creșterii internaționalizării întreprinderilor, indiferent de dimensiunea acestora și de sectorul lor de afaceri, traducerea are un rol major atât în comunicarea internă cât și cea externă. Astfel, pentru ca o companie să poată cuceri noi piețe, este esențial ca aceasta să introducă în strategia sa de dezvoltare limbile și culturile străine, pentru a înțelege și a răspunde la așteptările consumatorilor din aceste piețe noi. Astfel va trebui să utilizeze mijloace de comunicare care se dezvoltă și se reinnoiesc în mod constant. Utilizarea limbilor străine în acest sens va implica inevitabil traducerea diferitor tipuri de documente (texte) specializate, care va fi raportată la tipul traducerilor specializate. Potrivit raportului din 2015 al societății franceze de traducere, traducerea specializată (considerată drept una pragmatică) reprezintă 96% de traduceri de pe piață. Printre cele mai reprezentative domenii se numără industria (inclusiv cea alimentară) și tehnologia.

Se consideră specializate textele ce oferă o informație la subiectele care necesită cunoștințe suplimentare, și nu doar o simplă stăpânire a sistemului lingvistic. Acestea servesc drept un mijloc de comunicare între specialiști dintr-un domeniu specializat, iar traducerea este una dintre aplicațiile acestora. Astfel, un text specializat este destinat să faciliteze și să accelereze comunicarea dintre specialiști. Abordând subiecte din domenii specializate acesta nu servește la comunicarea de zi cu zi. Utilizatorii unui astfel de text sunt, de regulă, specialiștii, ce discută un subiect particular, iar funcția lui principală este transmiterea informațiilor specializate. Însă, nu putem exclude faptul că un text specializat ar putea fi utilizat și de non-specialiști,

cum ar fi vorbitorii de rând în scopul informării sau de traducători, în scopul retransmiterii mesajului.

Textul specializat este, în general, alcătuit din structuri morfologice compuse (ex: frushi), iar schimbul de informații se efectuează într-un mod obiectiv și impersonal, pronumele personale fiind deseori excluse. O altă particularitate ar fi prezența frecventă a simbolurilor și împrumuturilor pe de o parte, iar pe de altă parte – lipsa ambiguităților și a sinonimelor. Din punct de vedere sintactic observăm că frazele sunt scurte și concise, iar subordonările și fraze complexe relativ rare. Nominalizarea este un fenomen frecvent, iar verbele sunt utilizate preponderent la indicativ prezent sau infinitiv (uneori imperativ în cazul rețetelor), gerunziu, diateza pasivă.

Analizând un fragment din text din domeniul industriei alimentare observăm că este folosită aceeași limbă cu același sistem grafic, fonologic, morfologic și gramatical. Totuși acesta se evidențiază printr-un înalt grad de specializare, abundă în termeni specifici domeniului (ex: *acidité, vin, liqueur alcaline, l'acide carbonique...*), structura este previzibilă, forma exprimării este una impersonală (ex: *on amène*), jocul timpurilor verbale este limitat la indicativ, frecvent apare diateza pasivă (ex: *ne sont pas compris, sont exprimés*).

L'analyse chimique du vin

Acidité totale ou Acidité de titration

L'acidité totale est la somme des acides titrables lorsqu'on amène le vin au pH7, par addition d'une liqueur alcaline titrée; l'acide carbonique et l'anhydride sulfureux libre et combiné ne sont pas compris dans l'acidité totale. Les résultats sont exprimés en milliéquivalents par litre, soit 0.049g de H₂SO₄/l. L'acidité et le degré alcoolique sont des facteurs importants de typicité des vins. C'est l'équilibre entre les deux qui sera déterminant dans la nature et la capacité de vieillissement du vin. (*Guide du vin*)

Textele din domeniul alimentar sunt raportate la nivelul de limbaj specializat. Mai mulți experți susțin că limbaj de specialitate este un limbaj separat care nu are de-a face cu limba comună.

Cu toate acestea, majoritatea lingviștilor și terminologilor afirmă că limba de specialitate face parte din limbajul comun și cuprinde limbajul pe care noi îl utilizăm de zi cu zi, dar și cel de specialitate.

Or un limbaj de specialitate, după cum am menționat anterior, nu constituie o limbă aparte (se bazează pe aceleași resurse sintactice, morfologice, lexicale), ci doar se distinge de limba comună prin utilizarea denumirilor specializate (a termenilor), inclusiv a unor simboluri specifice anumitor domenii. În acest sens Federica Scarpa susține că limbajele de specialitate nu formează un sistem închis, dar fac parte din limbajul general utilizat în totalitatea sa, de către un grup mai mic de vorbitori (*La traduction spécialisée: une approche professionnelle à l'enseignement de la traduction* 241).

Caracteristica cea mai frecvent analizată a oricărui limbaj specializat este vocabularul. Anume vocabularul constituie trăsătura distinctivă dintre limbajul specializat și limba comună. Însă, cele două limbaje coexistă și interacționează în permanență. Astfel, se atestă o migrare activă a cuvintelor dintr-un limbaj în celălalt, unde cuvintele comune devin termeni și invers, termenii își pierd statutul.

Uneori conceptul de limbaj specializat este echivalat cu cel de terminologie, desemnând totalitatea termenilor aferenți unui anumit domeniu de specialitate. Totodată, subliniem că limbajul specializat nu este o simplă terminologie, ci doar îi utilizează resursele.

Prin urmare revenim la abordarea traducerii specializate care ne preocupă în articolul de față. Pornind de la o simplă afirmație că «totul este traducere» traducerea totuși este un proces cognitiv foarte complex al cărui scop este facilitarea comunicării între două sau mai multe persoane ce nu partajează aceeași limbă.

Traducerea specializată (deseori numită „tehnică”) este definită prin traducerea documentelor într-un anumit domeniu de specialitate. De mai mulți ani, traducerea de texte specializate a devenit o activitate importantă în întreaga lume. Pentru un traducător profesionist, abilitatea de a efectua acest tip de traducere constituie o sarcină primordială. Astfel, fiind ghidat de exigențele timpului, un traducător modern nu poate fi limitat la traducerea generală, unde cunoașterea limbii sursă și a limbii țintă ar fi suficiente.

Traducerea generală este mai puțin complexă, dat fiind faptul că traducătorului îi sunt suficiente cunoștințele pe care le posedă pentru a decodifica mesajul (adică a înțelege mesajul) și pentru a-l transmite destinatarului, astfel încât interpretarea acestuia să corespundă cu intenția autorului. Traducerea specializată spre deosebire de cea anterior menționată solicită atât cunoștințe profunde în domeniu, cât și stăpânirea terminologiei și frazeologiei particulare.

Daniel Guadec la fel definește traducerea specializată prin opoziție cu traducerea generală. «On distingue traditionnellement deux grandes catégories de traduction: les traductions générales, d'une part, et les traductions spécialisées, d'une autre part» (*Le traducteur, la traduction et l'entreprise* 21).

Deseori prin traducerea specializată se subînțelege traducerea tehnică, considerându-se că aceasta cuprinde atât domeniul tehnic cât și cel științific. Se observă că traducerea specializată în general include traducerea textelor administrative, juridice, economice, sociologice, politice, etc., în timp ce traducerea tehnică este definită doar prin traducerea textelor tehnice și științifice.

Astfel, Jean-René Ladmiral echivalează traducerea specializată cu cea tehnică, definind-o în opoziție cu traducerea literară, care ar include, după părerea lui textele din toate documentele din științele socio-umane (*Traduire: théorèmes pour la traduction* 14).

M. Lederer subliniază că traducerea textelor tehnice este de asemenea o operațiune de transfer de semnificație pentru cititorul textului țintă, și este indispensabil de a re-exprima un sens dincolo de termeni pentru ca textul să fie ușor de înțeles și lizibil pentru destinatarul traducerii (*La traduction aujourd'hui: le module interprétatif* 5)

După T. Cabré comunicările specializate nu renunță în totalitate la funcția poetică a limbii. «Les communications spécialisées ne sont pas dépourvues de style et elles ne renoncent donc pas entièrement à la fonction poétique de la langue» (*La terminologie. Théorie, méthode et applications* 140).

Pentru a traduce un text specializat acesta trebuie cunoscut în întregime. Practic e imposibil de tradus un text specializat fără a ține cont de context, deoarece termenii folosiți sunt adesea monoreferențiali într-un anumit domeniu, dar pot avea o semnificație absolut diferită în altul.

Orice text aparține unui gen și unui domeniu, iar gradul de specializare variază de la un text la altul. Este important să cunoaștem acești factori înainte de a traduce, de avut în vedere și destinatarul textului, deoarece un text care reprezintă o comunicare între doi specialiști, iar altul între un specialist și un ne-specialist vor fi traduse diferit. Așadar, traducere trebuie să corespundă, prin forma sa și conținut necesităților utilizatorilor săi, obiectivelor emițătorului, precum și normelor limbii sursă.

Pentru a traduce un text specializat înțelegerea globală și cea detaliată sunt primordiale. Întrucât principiul de bază al unei traducerii specializate este obligația de a transmite mesajul emițătorului, acesta urmează a fi

reexaminat în vederea stabilirii intenției autorului și a decodificării exacte ale acestuia. Deși textul specializat deseori abundă în termeni pertinentei domeniului, traducerea termenilor prin alți termeni ar putea duce la crearea unui text nesatisfăcător, poate chiar cu un sens confuz. Astfel, se constată că practic e imposibil de tradus un text specializat fără a ține cont de context, deoarece termenii folosiți sunt adesea monoreferențiali într-un anumit domeniu, dar pot avea o semnificație absolut diferită în altul. Orice text aparține unui gen și unui domeniu, iar gradul de specializare variază de la un text la altul. La baza traducerii specializate se află o serie de factori precum:

- condițiile comunicării în timpul redactării textului de tradus (adică emițătorul, mijloacele utilizate, destinatarul și scopul textului);
- condițiile comunicării ce vizează destinatarul (potențialii cititori, interesul acestora, nivelul de cunoștințe al cititorilor);
- intenția autorului (starea de conștiință care influențează emiterea textului, structurile lingvistice pertinente însoțite de semnificații specifice);
- sensul textului vehiculat de un cod particular (procesul cognitiv complex, decodificarea mesajului, dificultăți eventuale, recunoașterea câmpului de referință, analiza discursului, reprezentarea mentală a sensului).

Reexprimarea sensului în timpul traducerii specializate necesită determinarea și utilizarea mijloacelor lingvistice adecvate în limba țintă pentru a reda sensul textului de tradus, respectând normele limbii țintă. În acest moment traducătorul este preocupat mai degrabă de conținut decât de formă. Totodată o traducere specializată trebuie să corespundă, și prin forma sa, și prin conținut necesităților utilizatorilor săi, obiectivelor emițătorului, precum și normelor limbii sursă.

În același timp acest gen de traducere implică o cunoaștere foarte bună a domeniilor specializate din care face parte; necesită, de asemenea, stăpânirea genurilor specifice la care aparțin textele specializate; solicită o analiză comparativă a frazeologiei și identificarea „indicilor de conceptualizare”; scoate în evidență problema interculturalității, precum și luarea în considerare a destinatarului, al cărui nivel de specializare în domeniul în cauză poate fi variabil, precum și recepționarea bună a mesajului, indiferent de cultura lui.

Traducătorul trebuie să fie capabil să perceapă situația de comunicare; să identifice tipul de text pe care trebuie să-l traducă; să înțeleagă sensul textului de tradus; și în sfârșit să reexprime sensul textului. În plus, traducătorul specialist trebuie să fie familiarizat cu resursele terminologice de care dispune pentru a-și organiza strategia cercetării, pe care o vom numi sub-competență documentară.

În traducerea specializată, sunt câteva elemente esențiale care urmează să fie analizate. Printre acestea se regăsesc: nivelul de specializare, câmpul și scopul textului. Referindu-ne la nivelul de specializare stabilim că un text specializat poate fi popular (ca în cazul instrucțiunilor de folosire a unui aparat, în care trebuie să se traducă informațiile tehnice într-o limbă ușor de înțeles de către toți); poate avea un nivel mediu de specializare, astfel încât să fie ușor de înțeles, nu numai de personalul tehnic, ci și de persoanele care au competențe în domenii conexe; sau poate fi dedicat doar experților din acest domeniu și, prin urmare, având un nivel foarte înalt de specializare.

Determinarea câmpului este un procedeu foarte important pentru realizarea unei traduceri specializate întrucât termenii au, în general, numai un echivalent în alte limbi, iar datorită fenomenului de împrumut pot apărea ambiguități în procesul de traducere. Pentru a garanta o corespondență totală și a dezambigua terminologia, este indispensabil să se știe în ce domeniu a fost scris textul de tradus.

Scopul textului specializat este cel informativ, întrucât se printr-un conținut informațional foarte ridicat, în detrimentul conținutului său poetic și conotativ.

După cum am constatat realizarea unei traduceri specializate este un proces cognitiv complex. Reușita acestuia depinde de aplicarea unor strategii cum ar fi: delimitarea tipului de text (ex: rețetă culinară, instrucțiune de utilizare a unor ustensile sau aparate, descrierea unui proces de producere a unui produs alimentar); identificarea domeniului de referință (ex: domeniul industriei alimentare); înțelegerea globală și detaliată a textului sursă; delimitarea termenilor în ansamblul textului și atribuirea acestora domeniului apropiat; căutarea resurselor potrivite traducerii; și în final recitirea traducerii (revizuirea produsului obținut).

Cu toate acestea, este absolut natural ca o traducere specializată să se confrunte cu numeroase dificultăți, traducătorului fiind obligat să facă față diferitelor provocări. Printre cele mai des întâmpinate se consideră: sesizarea intenției autorului; incertitudini ce apar în timpul traducerii; terminologia

sau jargoanele, care nu-i sunt cunoscute (ex: micro-oxygénation, fermentation...); numele proprii; problema redactării textului sursă; problema interculturalității (ex: Michel Rolland – enolog francez recunoscut în lumea întreagă); împrumuturile și neologismele (ex: microbullage).

Les nouvelles technologies et le vin

La micro-oxygénation ou microbullage

Le microbullage consiste à délivrer en continu de très petites quantités d'oxygène dans le vin, en général pendant la fermentation.

Traditionnellement, la fermentation et le stockage ont toujours eu lieu dans des contenants en bois naturellement poreux, permettant à d'infimes quantités d'oxygène d'entrer dans le vin. La micro-oxygénation tente de simuler ce phénomène dans les vins fermentés dans des cuves en acier inox.

C'est un processus qui assouplit les vins rouges très tanniques et accélère le vieillessement du vin. Ce système est rarement utilisé pour les vins blancs.

La technique est à la mode actuellement d'autant qu'elle a pour promoteur Michel Rolland.

(Vin nature français)

Vinul și noile tehnologii

Micro-oxigenare sau micro-bulare

Micro-bularea implică livrarea continuă a unor cantități foarte mici de oxigen în vin, de obicei în timpul fermentației.

În mod tradițional, fermentația și depozitarea au avut loc întotdeauna în recipiente din lemn poros natural, permițând cantități mici de oxigen să intre în vin. Micro-oxigenarea încearcă să simuleze acest fenomen în vinurile fermentate în rezervoare din oțel inoxidabil.

Este un proces care înmoaie vinurile roșii foarte tanizate și accelerează maturarea vinului. Acest sistem este rar folosit pentru vinurile albe.

În prezent tehnica este la modă, mai ales că este promovată de Michel Rolland.

Așadar, traducerea specializată reprezintă un fenomen complex prin sine, ce-i solicită traducătorului cunoștințe extralingvistice și competențe de documentare și de analizare bine dezvoltate pentru a obține un rezultat bun. Iar produsul este bun dacă destinatarii reușesc să obțină informațiile relevante sau să îndeplinească instrucțiunile din textul tradus.

Bibliografie

- Bidu-Vrânceanu, Angela, *Lexic comun, lexic specializat*, Analele Universității “Dunărea de Jos” din Galați fascicula xxiv anul iii, n° 1 (3) 2010, http://www.litere.ugal.ro/prev/docint/CERCETARE/Publicatii/Romana/LEXIC_COMUN-LEXIC_SPECIALIZAT/LCLS_2010_3_Volum.pdf (accesat pe 26 februarie 2019).
- Cabré, Maria-Teresa, *La terminologie. Théorie, méthode et applications*, Paris, Armand Colin, 1998.
- Ducrot, Oswald, Todorov, Tzvetan, *Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*, Paris, Seuil, 1972.
- Gouadec, Daniel, *Le traducteur, la traduction et l'entreprise*, Paris, Afnor, 1989.
- Guide du vin*, <https://www.oenologie.fr/oenologie/analyse/analysechim1.shtml> (accesat pe 14 martie 2019).
- Ladmiral, Jean-René, *Traduire: théorèmes pour la traduction*, Paris, Gallimard, 1994.
- Lederer, Marianne, *La traduction aujourd'hui: le module interprétatif*, Paris Vanves, Hachette, 1994.
- Mejri, Salah, «La traduction des textes spécialisés: le cas des sciences du langage, Colloque du 50e anniversaire de l'ISTI», Oct 2008, Belgique, Éditions du Hazard, 2008, p.117-144, <https://dumas.ccsd.cnrs.fr/LDI/halshs-00617448> (accesat pe 20 februarie 2019).
- Rialle, Anais, *La traduction spécialisée: Entre théorie et pratique. Quels enjeux? Maîtrise: Univ. Genève*, 2013. <http://archive-ouverte.unige.ch/unige:33067> (accesat pe 10 martie 2019).
- Scarpa, Frederica, *La traduction spécialisée: une approche professionnelle à l'enseignement de la traduction*, Ottawa, Presses de l'Université d'Ottawa, 2010. <https://doi.org/10.7202/1037127ar> (accesat pe 2 martie 2019).
- Thoiron, Phillip, «Texte spécialisé et non-spécialiste: un problème de stratégie de décodage», in *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, 1991, vol. 69-3, p. 629-643. https://www.persee.fr/doc/rbph_0035-0818_1991_num_69_3_3781 (accesat pe 2 martie 2019).
- Vandaele, Sylvie, Lubin, Leslie, «Approche cognitive de la traduction dans les langues de spécialité: vers une systématisation de la description de la conceptualisation métaphorique», in *Meta: Journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, vol. 50, n° 2, 2005, p. 415-431 <https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2005-v50-n2-meta881/010991ar/> (accesat pe 14 martie 2019).
- Vin nature français*, <http://fr.morethanorganic.com/nouvelles-technologies> (accesat pe 14 martie 2019).